

Renunțarea mandatarului la mandat

Resignation of the Trustee

Asist. univ. dr. **Dana-Lucia TULAI***
Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca
Facultatea de Științe Economice
și Gestiunea Afacerilor

Abstract

Through this article, we intend to bring to the attention of those interested some aspects related to the mandate contract, more precisely the situation of its termination as a result of the waiver of the trustee to the entrusted mission. Thus, we try to formulate our own answers to questions that are debated upon in the legal literature. Is the contractual clause by which the trustee waives his right to unilaterally terminate the mandate effective? Does the agent still have the right to collect the remuneration for the acts that he could not execute due to non-imputable causes, prior to resignation? How will the waiver of the contract work in the case of plurality of agents? Under what conditions may the right to waive the mandate of judicial representation be exercised? We appreciate that these are legitimate questions, and that doctrinal discussions could help to clarify these issues, with the aim of coherent case law on the subject.

Keywords: *mandate; unilateral denunciation; remuneration; judicial representation; resignation.*

Rezumat

Prin articolul de față, ne propunem să aducem în atenția celor interesați câteva aspecte legate de contractul de mandat, mai precis de situația încetării acestuia ca urmare a renunțării mandatarului la misiunea încredințată. Astfel, încercăm să formulăm răspunsuri proprii unor întrebări care sunt dezbătute în literatura de specialitate. Este eficientă clauza contractuală prin care mandatarul renunță la dreptul său de a denunța unilateral mandatul? Mai are mandatarul dreptul de a încasa remunerația pentru actele pe care nu le-a putut executa din cauze neimputabile, anterior renunțării la mandat? Cum va funcționa renunțarea la contract în cazul pluralității de mandatar? În ce condiții poate fi exercitat dreptul de renunțare la mandatul de reprezentare judiciară? Apreciem că sunt întrebări legitime, iar discuțiile doctrinare pot contribui la clarificarea acestor probleme, în vederea unei jurisprudențe unitare în materie.

Cuvinte-cheie: *mandat, denunțare unilaterală, remunerație, reprezentare judiciară, renunțare la contract.*

Introducere. Cauzele de încetare a contractului de mandat

Potrivit art. 2030 C. civ., cauzele care determină încetarea contractului de mandat pot fi grupate în două categorii: în primul rând, mandatul încetează în cazul survenirii vreuneia dintre cauzele generale care determină în mod obișnuit încetarea unui contract; în al doilea rând, legiuitorul stipulează și cauze specifice care pun capăt, în principiu, raporturilor de mandat.

Așadar, mandatul încetează în primul rând datorită cauzelor generale de încetare a contractelor, așa cum sunt ele reglementate de art. 1321 C. civ., și anume: „Contractul încetează, în condițiile legii, prin executare, acordul de voință al părților, denunțare unilaterală, expirarea termenului, îndeplinirea sau, după caz, neîndeplinirea condiției, imposibilitate fortuită de executare, precum și din orice alte cauze prevăzute de lege”.

*dana.tulai@econ.ubbcluj.ro

De pildă, instanța¹ a hotărât că „între alte cazuri, mandatul se desființează și prin consumarea afacerii de către mandatar, conform mandatului ce a avut de la mandantele său, și mandantele nu mai poate fi supus la vreo răspundere pentru faptele posterioare ale fostului său mandatar”; soluția instanței e firească: tot ceea ce mandatarul ar săvârși după îndeplinirea misiunii încredințate de mandant s-ar situa în afara limitelor mandatului său, cu consecința inopozabilității acelor acte față de mandant.

Atunci când mandatul are drept obiect îndeplinirea unei misiuni cu caracter ocazional, el se va stinge, în mod normal, prin realizarea acestei misiuni de către mandatar. Dacă însă mandatul a fost conferit pentru realizarea unei misiuni durabile (de exemplu, pentru comercializarea mărfurilor mandantului), contractul va înceta la expirarea termenului convenit de părți. Dacă părțile nu au convenit un termen explicit, legiuitorul prevede că mandatul va înceta de drept „în trei ani de la încheierea lui” (art. 2015 C. civ.). Această reglementare legală reclamă câteva comentarii legate de durata contractului de mandat.

Textul legal amintit instituie, cu caracter de noutate, o limitare legală a duratei mandatului, care operează în lipsa unei clauze exprese prin care părțile să fixeze termenul contractual. Din reglementarea anterioară a mandatului prin C. civ. de la 1864 rezulta că, dacă părțile nu au prevăzut un termen explicit, mandatul era valabil până la revocarea sa de către mandant ori până la încetarea sa din alte cauze prevăzute de lege.

Din interpretarea noilor reglementări legale în materie, în speță a art. 2015 C. civ., rezultă că mandatul nu poate fi conferit decât pentru o durată limitată, care poate fi și mai mare de trei ani, cu condiția ca părțile să prevadă acest termen în mod expres. Dacă părțile nu prevăd durata contractului, el va înceta de drept la expirarea termenului legal de trei ani. Prin urmare, mandatul nu poate fi convenit de părți cu caracter perpetuu.

Limitarea în timp operată de legiuitor asupra unui mandat convenit de părți fără termen explicit apare ca o soluție al cărei scop este fără doar și poate acela de a proteja pe mandant de posibilele abuzuri ale mandatarului, semnalate de jurisprudența anterioară intrării în vigoare a noului C. civ. În același timp, este la fel de adevărat că mandantul poate „oricând” revoca pe mandatar dacă nu mai dorește să fie reprezentat de acesta, în baza art. 2031 alin. (1) C. civ.; mai mult, revocarea se poate realiza chiar și în contra unei clauze prin care părțile să fi declarat mandatul „irevocabil”. În ceea ce-l privește pe mandatar, acesta are, la rândul său, posibilitatea de a pune capăt contractului pe cale unilaterală, prin renunțare, în baza art. 2034 C. civ. În aceste condiții, nu vedem utilitatea unei limitări legale a termenului contractual. Părțile nu sunt nici obligate să respecte un termen minim de trei ani și nici nu sunt limitate la un termen maxim de trei ani în privința raporturilor lor contractuale.

În doctrină² s-a apreciat că, dacă părțile au prevăzut un termen contractual, e o exagerare reducerea acestuia prin efectul legii la trei ani, fiind o limitare nejustificată a principiului autonomiei de voință. Noua reglementare legală însă nu fixează un termen maxim imperativ al mandatului, ci doar stabilește un termen legal aplicabil în lipsa stabilirii unei durate a contractului prin acordul părților. Părțile pot să fixeze în mod expres un termen mai mare decât cel de trei ani, principiul autonomiei de voință fiind astfel respectat³.

Așadar, în lumina noilor reglementări, contractul de mandat poate fi încheiat doar pe durată determinată, fie stabilită în mod explicit de părți, fie prevăzută, în mod supletiv, de legiuitor.

În jurisprudența franceză s-a decis că un contract de mandat încheiat de părți pe durată perpetuă va fi nul⁴.

¹ Cas. I, dec. nr. 347/1875, în C. Hamangiu, N. Georgean, *Codul civil adnotat*, vol. IV, Editura Librăriei „Universala” Alcalay&Co., București, 1926, nr. 2, p. 36.

² T. Prescure, A. Ciurea, *Contracte civile*, Editura Hamangiu, București, 2007, p. 444.

³ A se vedea și D. Gârbovan et al., *Noul Cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență*, vol. III: art. 1650-2664, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 372-373.

⁴ În speță, un pictor dăduse unei galerii, pentru o durată nedeterminată, mandatul exclusiv de a-i vinde tablourile în schimbul unui comision de 40%, după care a dorit să revoce mandatul; considerând că este vorba de un contract cu o durată nedeterminată, Curtea de Apel acordase daune galeriei; Curtea de Casație a calificat mandatul drept nul deoarece a fost interpretat ca fiind perpetuu. (în D. Gârbovan, *op. cit.*, p. 373).

Sanctiunea încheierii unui contract pe durată expres nedeterminată este nulitatea clauzei respective, care încalcă prevederile explicite ale C. civ. referitoare la posibilitatea părților de a pune oricând capăt raporturilor contractuale [art. 2031 alin. (1), respectiv 2034 alin. (1) C. civ.]. Așa cum s-a arătat în doctrină⁵, în acest caz va opera nulitatea parțială a contractului⁶, anume clauza nulă care stipula durata perpetuă a mandatului va fi înlocuită de drept cu dispoziția legală aplicabilă, respectiv cu stabilirea duratei contractului la trei ani, făcându-se astfel aplicarea dispozițiilor art. 1255 alin. (2) al C. civ.⁷. Valabilitatea contractului de mandat nu va fi afectată decât în acele situații în care durata perpetuă a contractului, avută în vedere de părți la momentul contractării, a fost chiar cauza realizării convenției.

Pe lângă cauzele de încetare comune tuturor contractelor, mandatul poate înceta și din cauze specifice, reglementate de noul Cod civil într-o formă mai detaliată și explicită decât prevederile vechiului cod, și anume: prin revocarea sa de către mandant, prin renunțarea mandatarului la mandat, precum și în cazul morții, incapacității ori al falimentului uneia sau alteia dintre părțile contractante [art. 2030 alin. (1) C. civ.]. Dintre aceste cauze speciale care implică un regim juridic specific raporturilor de mandat, ne vom opri în articolul nostru asupra situației în care mandatarul renunță la mandatul care i-a fost încredințat.

Renunțarea mandatarului la mandat. Considerații generale

Potrivit art. 2034 alin. (1) C. civ., „mandatarul poate renunța oricând la mandat, notificând mandantului renunțarea sa”.

Prin urmare, corelativ dreptului mandantului de a revoca mandatul, legiuitorul stipulează și posibilitatea mandatarului de a determina în mod unilateral încetarea contractului, renunțând la împuternicirea primită. Spre deosebire însă de revocare, care produce oricum efecte față de mandatar din momentul în care acesta a cunoscut-o ori a putut-o cunoaște (art. 2036 C. civ.), renunțarea din partea mandatarului va fi opozabilă mandantului numai cu condiția și din momentul notificării acestuia. Legiuitorul a avut fără doar și poate în vedere a se asigura că renunțarea mandatarului la misiune nu va leza prea grav interesele mandantului, lăsându-l pe acesta în necunoștință de cauză în legătură cu abandonarea afacerilor încredințate reprezentantului său. Aceasta înseamnă că, în timp ce revocarea mandatului se poate face și tacit, renunțarea la mandat nu poate fi decât expresă.

În literatura juridică⁸ s-a exprimat opinia că părțile pot conveni prin contract asupra unei clauze de renunțare a mandatarului la dreptul său de denunțare unilaterală a contractului. În lumina dispozițiilor noului C. civ., care, prin art. 2034, stipulează o prevedere specială aplicabilă mandatului, cu caracter extrem de permisiv, în sensul posibilității mandatarului de a renunța la mandat „oricând”, cu singura condiție a notificării mandantului și cu unica sancțiune a răspunderii mandatarului pentru eventualele daune astfel cauzate mandantului [și această responsabilitate fiind însă exclusă, în condițiile în care continuarea mandatului ar fi cauzat mandatarului o „pagubă însemnată” și imprevizibilă la momentul încheierii contractului – art. 2034 alin. (3) C. civ.], apreciem că o atare stipulație a părților ar fi ineficientă, ea neputându-l lipsi pe mandatar de dreptul său de renunțare, consfințit printr-o prevedere legală pe care o apreciem a avea caracter de ordine publică, iar nu supletiv, așa cum reiese din cele susținute de autorul citat.

În acest sens, al caracterului de dispoziție de ordine publică al art. 2034 alin. (1) C. civ., de la care părțile nu pot deroga prin clauză contrară, s-a exprimat un alt autor, acesta susținând însă că dreptul de renunțare poate fi condiționat de părți de respectarea unui termen de preaviz⁹. Considerăm că, dacă

⁵ D. Gârbovan, *op. cit.*, p. 373.

⁶ Art. 1255 alin. (1) al noului C. civ. arată: „Clauzele contrare legii, ordinii publice sau bunelor moravuri și care nu sunt considerate nescrise atrag nulitatea contractului în întregul său numai dacă sunt, prin natura lor, esențiale sau dacă, în lipsa acestora, contractul nu s-ar fi încheiat”.

⁷ Art. 1255 alin. (2) C. civ.: „În cazul în care contractul este menținut în parte, clauzele nule sunt înlocuite de drept cu dispozițiile legale aplicabile”.

⁸ E. Safta-Romano, *Contracte civile. Încheiere. Executare. Încetare*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 248.

⁹ Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, ediția a II-a, Editura Actami, București, 1999, p. 359.

admitem caracterul imperativ al dispoziției cuprinse în art. 2034 C. civ., atunci în mod firesc trebuie să admitem și faptul că aceasta se impune părților a fi respectată în integralitatea prevederilor sale; or, legiuitorul specifică expres faptul că dreptul de renunțare la contract se poate exercita „*oricând*”; făcând o corelație cu dreptul de revocare stipulat în favoarea mandatarului, care de asemenea se poate exercita „*oricând*” și în cazul căruia legiuitorul lasă a se înțelege că aceasta poate însemna inclusiv o revocare „*intempestivă*” [art. 2032 alin. (1)], care e eficientă, atrăgând doar obligația corelativă de despăgubire a mandatarului pentru daunele astfel cauzate de mandant, deducem că în același fel se va putea exercita și dreptul de renunțare al mandatarului, adică inclusiv brusc și fără o atenționare prealabilă a mandantului, cu singura condiție, cum spuneam, a notificării acestuia, moment de la care se produce efectul încetării raporturilor contractuale între părți.

În cazul mandatului cu titlu oneros, noul C. civ. reglementează expres dreptul mandatarului de a-și încasa remunerația cuvenită pentru actele realizate până la data renunțării. Considerăm prevederea legală superflua din moment ce renunțarea va produce efectul încetării contractului doar pentru viitor (*ex nunc*), ceea ce implică în mod firesc, pe de o parte, valabilitatea și opozabilitatea față de mandant a operațiunilor efectuate de mandatar pe seama sa până în momentul renunțării, iar pe de altă parte, conservarea drepturilor derivate pentru mandatar din raportul contractual existent până în momentul renunțării, adică nu doar a dreptului la remunerație pentru actele realizate, dacă o atare remunerație a fost convenită de părți, ci și dreptul de a-și recupera cheltuielile făcute cu executarea mandatului, împreună cu dobânzile aferente (art. 2025 C. civ.), dreptul de a fi despăgubit pentru prejudiciile suferite cu ocazia executării mandatului (art. 2026 C. civ.) și dreptul de retenție care îi garantează aceste creanțe împotriva mandantului (art. 2029 C. civ.), drepturi pe care mandatarul le poate invoca indiferent că a lucrat cu titlu oneros sau gratuit pentru mandant.

Pe de altă parte, renunțarea la mandat nu înseamnă degrevarea mandatarului de obligațiile care au derivat în sarcina sa din contract până la momentul respectiv, el rămânând dator a preda mandantului socotelile gestiunii sale, împreună cu tot ceea ce a primit în temeiul mandatului și cu dobânzile aferente, obligație care decurge de altfel nu doar din art. 2019 și art. 2020 C. civ., ci și din prevederile art. 2037 C. civ., care stipulează în mod explicit menținerea acestor obligații ale mandatarului la încetarea mandatului în orice mod.

S-ar părea așadar că, în ipoteza renunțării mandatarului la mandat, nu ar mai fi aplicabile prevederile art. 2027 C. civ. cu referire la dreptul de a încasa remunerația chiar și în situația neexecutării mandatului, întrucât aici actul care pune capăt raporturilor contractuale, făcând imposibilă continuarea executării mandatului este chiar inițiativa mandatarului însuși, deci întreruperea contractului e imputabilă acestuia; prin urmare, el va fi remunerat doar pentru acele acte pe care le-a realizat efectiv pe seama mandantului până la data renunțării.

Trebuie luată însă în considerare și următoarea ipoteză: e posibil ca, atâta vreme cât contractul s-a aflat în derulare, mandatarul să fi fost împiedicat a încheia anumite operațiuni datorate mandantului, conform imputernicirii primite, din cauza intervenției unor circumstanțe exterioare, neimputabile mandatarului, care nu au dus la încetarea contractului, dar l-au pus pe mandatar în imposibilitatea de a-și executa misiunea. Prin urmare, din cauza acestor circumstanțe, ori din alte motive, care sunt de altfel indiferente în discuție, mandatarul a luat decizia de a renunța la mandat.

Mai este în atare condiții mandatarul îndreptățit la a-și încasa remunerația pentru acele acte pe care nu le-a putut executa din cauze care nu-i sunt imputabile anterior momentului renunțării sale la mandat? Reglementările legale par contradictorii: pe de o parte, dispozițiile art. 2027 C. civ. stipulează explicit dreptul mandatarului de a fi remunerat chiar dacă nu și-a putut executa misiunea din motive care nu-i sunt imputabile, iar pe de altă parte, art. 2034 alin. (2) C. civ. prevede că mandatarul care renunță la mandat va avea dreptul să fie remunerat pentru actele „*pe care le-a încheiat pe seama mandantului până la data renunțării*”.

Considerăm că această ultimă prevedere nu are un caracter limitativ, ea nevenind, la o analiză mai atentă, în contradicție cu prevederea art. 2027 C. civ. Intenția legiuitorului a fost aceea de a asigura că

mandatarul, exercitându-și dreptul legal de denunțare unilaterală a contractului din orice motive, deci inclusiv din culpa sa, nu va fi lipsit, pe acest temei, de dreptul său contractual de a fi remunerat pentru acele operațiuni pe care le-a efectuat pentru mandant, drept care va fi de altfel contrabalansat de obligația sa corelativă de a repara mandantului prejudiciile cauzate prin renunțare, în condițiile stipulate de alin. (3) al art. 2034 C. civ. Dacă însă cauze neimputabile mandatarului, cum ar fi cazul fortuit, forța majoră, fapta unui terț ori chiar fapta mandantului însuși l-au pus pe mandatar în situația de a nu-și putea îndeplini mandatul, considerăm că el se va putea prevala de dreptul de a fi remunerat, consfințit prin art. 2027 C. civ., cu condiția de a proba că aceste cauze pentru care nu e culpabil au stat la baza deciziei sale de renunțare la mandat. Prin urmare, el nu va avea dreptul la remunerație doar pentru acele acte pe care nu le-a încheiat pentru mandant din culpă proprie, indiferent că atitudinea sa culpabilă a survenit pe parcursul executării contractului, ori că ea s-a limitat la renunțarea la mandat.

În caz contrar, apreciem că limitarea dreptului mandatarului la remunerație la nivelul corespunzător datorat doar pentru actele efectiv realizate până în momentul încetării contractului ar putea fi folosită de mandantul de rea-credință care ar dori să renunțe la mandatar, fără a-i plăti însă integral remunerația pe care i-ar datora-o în cazul în care ar avea el însuși inițiativa denunțării contractului, prin revocarea mandatului; astfel, mandantul ar putea să-l pună pe mandatar în imposibilitatea de a-și executa misiunea (spre exemplu, nepredându-i documentele necesare încheierii operațiunilor pe care ar trebui să le încheie pentru mandant), constrângându-l în acest fel, indirect, să renunțe el însuși la mandat, fără a-l mai remunera, ba poate solicitându-i chiar a plăti el însuși daune-interese pentru „prejudiciul” cauzat mandantului prin renunțare. Nu ar fi greu de imaginat o atare situație, în condițiile în care practici asemănătoare sunt uzitate pe scară largă de angajatorii care, dorind a se degreva de obligațiile legale pe care le-ar avea față de salariat în cazul concedierii acestuia, găsesc mijloace „ingenioase” și cel mai adesea în afara legii, de a-l constrânge pe acesta să-și prezinte demisia.

În concluzie, considerăm că instanțele ar trebui să acorde o atenție particulară acelor situații în care mandatarul invocă motive exterioare voinței sale, care au dus la imposibilitatea executării mandatului; indiferent că mandatarul a renunțat la mandat din asemenea cauze, ori din culpă proprie, el va avea oricum dreptul de a fi remunerat nu doar pentru actele pe care le-a realizat efectiv pentru mandant, ci și pentru acelea pe care le-ar fi realizat, dacă motive care nu-i sunt imputabile nu l-ar fi pus, la momentul la care actele trebuiau încheiate, în imposibilitatea de a le realiza. Lipsirea sa de dreptul la remunerație ar trebui să fie în toate situațiile doar o consecință a culpei proprii, care a determinat neexecutarea operațiunilor respective.

Problema determinării cuantumului remunerației convenite mandatarului poate apărea și în cazul în care mandatul a fost dat pentru îndeplinirea unor acte succesive, dar remunerația a fost stabilită global. În atare situații, în lipsa unui acord al părților, revine instanței de judecată competența de a determina valoarea onorariului convenit mandatarului, în funcție de importanța și complexitatea fiecărui act realizat în parte; fiind chestiuni de fapt, părțile vor putea propune orice mijloace de probațiune în acest sens.

Conform alin. (3) al art. 2034 C. civ., mandatarul va fi obligat să îl despăgubească pe mandant pentru pagubele pricinuite prin renunțarea la contract. Observăm că obligația de dezdăunare este stipulată de legiuitor indiferent de faptul că mandatarul își exercită acest drept în mod abuziv (intempestiv, fără justă cauză) ori nu; din acest punct de vedere, la o primă lectură a textului legal, ar părea că tratamentul aplicat mandatarului care dorește să renunțe la contract este mai sever decât cel al mandantului care revocă mandatul; după cum am văzut, obligația mandantului la repararea pagubelor cauzate mandatarului prin revocarea mandatului intervine numai în cazul în care dreptul de revocare e exercitat abuziv („intempestiv” ori „nejustificat” – art. 2032 C. civ.), altfel mandatarul nu are dreptul la daune-interese, ci doar la repararea eventualelor prejudicii cauzate de executarea mandatului și la recuperarea cheltuielilor făcute cu această ocazie, precum și a remunerației convenite cu mandantul (art. 2025, 2026 și 2027 C. civ.); în schimb, în cazul în care mandatarul este cel care renunță la mandat, indiferent că își exercită dreptul abuziv ori corect, mandantul va avea dreptul nu doar să-și recupereze de la acesta tot ceea ce mandatarul deține în virtutea mandatului (art. 2019 C. civ.), plus eventualele dobânzi aferente (art. 2020 C. civ.), dar va fi îndreptățit și la daune-interese suplimentare, în măsura în care poate proba un prejudiciu derivat din încetarea prematură a contractului, fără a fi nevoit să probeze că mandatarul a

exercitat dreptul de renunțare în mod culpabil. Așadar, mandatarul va fi dator a repara dauna mandantului chiar dacă a notificat mandantului din timp intenția sa, lăsându-i astfel un termen rezonabil pentru a-și găsi un nou mandatar care să preia afacerile respective.

Totuși, observăm că, în continuarea reglementării legale [art. 2034 alin. (3) teza II], legiuitorul scutește pe mandatar de datoria de a suporta pierderile mandantului în situația în care mandatarul poate dovedi că o continuare a mandatului i-ar fi cauzat o pagubă însemnată, pe care nu a putut-o prevedea la momentul acceptării mandatului [alin. (3) al art. 2034 C. civ.]. Considerăm că în egală măsură mandatarul ar putea să se degreveză de responsabilitate și în situația în care ar proba că la baza deciziei sale de renunțare la contract stă culpa mandantului însuși, acesta neputând a se folosi de propria fraudă în beneficiul său, adică să determine prin manevre șicanatoare pe mandatar a renunța la misiune, pentru ca apoi să-i solicite plata de daune pentru renunțarea la contract. Bineînțeles însă că obligația mandatarului la despăgubiri fiind una legală, acesta, dacă va dori să fie scutit de această îndatorire, va trebui să facă probațiunea fie a culpei mandantului, determinantă pentru încetarea contractului, fie a „pagubei însemnate” și imprevizibile care s-ar fi produs în patrimoniul său în cazul în care ar fi continuat executarea mandatului.

O asemenea pagubă trebuie să fie deci determinată de împrejurări exterioare voinței mandatarului (să nu fie cauzată de neglijența ori imprudența acestuia) și în același timp imprevizibile; deducem că e vorba așadar de o pierdere cauzată de un caz fortuit ori de forță majoră, care va înlătura deci răspunderea mandatarului pentru prejudiciile suferite de mandant. Prin urmare, dacă răspunderea mandatarului pentru daunele cauzate mandantului prin renunțarea la contract e înlăturată de culpa mandantului, ca și de cauzele fortuite care ar putea interveni, prejudiciind părțile, rezultă că mandatarul va fi ținut răspunzător față de mandant în aceleași condiții în care mandantul însuși răspunde față de mandatar pentru daunele cauzate prin revocarea mandatului, adică doar pentru acele prejudicii pe care le-ar cauza partenerului contractual prin propria culpă, constând în renunțarea prematură la contract.

Totuși, o diferență de tratament este instituită de legiuitor în favoarea mandantului. Astfel, culpa mandatarului care renunță la contract nu va trebui să fie dovedită de mandant, așa cum se întâmplă în cazul revocării mandatului, când mandatarul care solicită despăgubiri trebuie să probeze culpa mandantului, constând în exercitarea intempestivă ori nejustificată a dreptului de revocare; în cazul în care încetarea contractului se produce ca urmare a renunțării mandatarului la misiunea sa, culpa acestuia este prezumată relativ de legiuitor, mandatarul fiind cel care va trebui să facă proba contrară pentru a se degreva de răspundere (probând fie o cauză fortuită ce ar determina o pagubă însemnată în patrimoniul său în ipoteza continuării mandatului, ori o conduită culpabilă a mandantului, care a determinat pe mandatar a renunța la contract). Din acest punct de vedere, deci, tratamentul legal aplicat mandatarului care renunță la contract este mai sever decât cel aplicat mandantului care revocă mandatul, acesta din urmă având sarcina probațiunii [cazului fortuit ori de forță majoră, ori a culpei mandatarului, determinante pentru decizia de revocare a mandatului – art. 2032 alin. (2) C. civ.] doar în cazul în care revocarea mandatului s-a făcut în contra unei stipulații a părților privind „*irevocabilitatea*” mandatului.

Un aspect merită poate a fi menționat. Apariția unei împrejurări fortuite care determină pe mandatar a renunța la mandat, pentru a evita o pagubă însemnată care s-ar produce în patrimoniul său în caz contrar, scutește pe mandatar doar de obligația acestuia de a dezdăuna pe mandant pentru prejudiciile cauzate acestuia de încetarea prematură a contractului; aceasta nu înlătură însă dreptul mandantului de a solicita mandatarului să-i repare acele prejudicii pe care i le-a cauzat prin executarea defectuoasă a mandatului ori să-i restituie ceea ce a primit în temeiul mandatului, chiar dacă ceea ce a primit nu era datorat mandantului [art. 2019 alin. (1) C. civ.], împreună cu eventualele dobânzi convenite mandantului în temeiul art. 2020 C. civ. Aceste obligații ale mandatarului s-au născut în persoana sa din actele de executare a contractului și sunt anterioare survenirii cauzei fortuite, care, punând în pericol patrimoniul mandatarului, îl scutește pe acesta de responsabilitatea pentru eventualele prejudicii rezultate pentru mandant prin încetarea contractului, fie ea și intempestivă.

În literatura juridică s-a opinat că asemenea împrejurare neimputabilă mandatarului, care l-ar putea determina pe acesta să renunțe la mandat, scutindu-l în același timp de obligația de a dezdăuna pe mandant pentru eventualele prejudicii cauzate de faptul renunțării, ar putea fi o boală gravă a

mandatarului¹⁰. Alți autori au opinat că și împrejurări precum schimbarea reședinței ori a profesiei mandatarului, ori inamicia profundă dintre mandant și mandatar ar produce același efect¹¹. În ceea ce ne privește, apreciem că mandatarul va fi degrevat de obligația de dezdăunare a mandantului pentru prejudiciile cauzate acestuia de faptul renunțării la mandat numai în acele situații în care mandatarul poate dovedi că „*paguba însemnată*” pe care continuarea mandatului i-ar cauza-o ar fi determinată de cauze exterioare voinței (culpei) sale și pe care nu le putea prevedea la momentul acceptării mandatului. Or, schimbarea profesiei ori a domiciliului poate fi o alegere liberă a mandatarului, situație în care mandantul nu ar trebui să fie obligat a suporta daunele cauzate de întreruperea anticipată a contractului; cel care face alegerea renunțării anticipate la contract, dacă o face în mod liber și neconstrâns de împrejurări pe care nu le poate controla, ar trebui să suporte și consecințele generate de această alegere. Desigur că sarcina mandatarului în asemenea circumstanțe este ingrată: el va trebui practic să probeze un fapt negativ, anume absența culpei sale legată de decizia de întrerupere a raporturilor contractuale; mandatarul ar putea totuși face dovada bunei sale credințe în raporturile cu mandantul, arătând că l-a înștiințat de îndată pe acesta despre împrejurările survenite, care fac ca o continuare a executării contractului să devină prejudiciabilă pentru mandatar, precum și prin faptul că a depus toate diligențele pentru a minimiza pierderile pe care întreruperea anticipată a contractului urma să le cauzeze mandantului.

Desigur că nu se poate pretinde mandatarului a sacrifica propriul interes pentru a aduce la îndeplinire interesele mandantului legate de realizarea afacerilor încredințate. În literatura juridică¹² s-a exprimat și o părere în sensul că mandatarul nu ar putea renunța la mandat dacă prin renunțare cauzează mandantului o pagubă mai mare decât cea pe care ar suferi-o el însuși continuând a executa mandatul. În acest caz, mandatarul ar avea doar dreptul de a solicita mandantului despăgubiri, opinează autorii. Considerăm că dreptul de opțiune al mandatarului cu privire la denunțarea unilaterală a contractului, în cazul pagubei importante și neprevăzute care îi amenință patrimoniul, fiind unul consacrat legal, exercitarea sa este lăsată la latitudinea titularului dreptului, adică a mandatarului; este atributul acestuia a decide dacă, în condițiile survenirii neașteptate a unor asemenea împrejurări, care îi amenință patrimoniul, optează a pune capăt contractului ori a continua contractul în beneficiul mandantului căruia întreruperea afacerii în acel punct i-ar cauza o și mai mare pierdere și în dauna propriilor interese ale mandatarului. Desigur că, dacă mandatarul optează pentru continuarea contractului, va avea dreptul să solicite mandantului să-i repare acea pagubă însemnată suferită ca urmare a continuării executării mandatului, dreptul său fiind consfințit prin art. 2026 C. civ. Considerăm însă că, indiferent de valoarea pierderii care ar afecta patrimoniul mandantului ca urmare a renunțării mandatarului la mandat, acesta din urmă nu poate fi privat de dreptul său de renunțare în condițiile stipulate de art. 2034 alin. (3) C. civ.

Totuși, este la latitudinea instanței a aprecia ce anume înseamnă o „*pagubă însemnată*” pentru mandatar, pe care acesta va trebui să o dovedească pentru a se degreva de răspunderea față de mandant. E adevărat că dreptul stipulat în favoarea mandatarului prin dispozițiile alin. (3) al art. 2034 teza II C. civ. ar putea fi invocat ca un pretext de către un mandatarul de rea-credință, pentru a sabota afacerea și interesele mandantului, abandonând, spre exemplu, afacerea ce i-a fost încredințată într-un moment în care întârzierea acesteia ar antrena pierderi importante pentru mandant, pe care acesta nu ar mai avea cum să le recupereze. În asemenea situații însă, considerăm că mandantul ar putea invoca încălcarea de către mandatar a obligațiilor sale instituite de art. 2018 C. civ., respectiv obligația de diligență și cea de loialitate, iar în condițiile în care va proba încălcarea de către mandatar a acestor îndatoriri, ar putea imputa acestuia, cel puțin parțial, prejudiciile suferite. În condițiile în care poate proba o pagubă însemnată și neprevăzută pe care continuarea contractului i-ar cauza-o, mandatarul nu poate fi constrâns nici a continua mandatul, nici a despăgubi pe mandant pentru prejudiciul suferit de acesta prin încetarea raportului contractual; aceasta nu înseamnă însă că mandatarul, mai ales dacă este remunerat, nu trebuie să dea dovadă de diligență în gestionarea intereselor mandantului; în mod

¹⁰ C. Popa-Nistorescu, *Reprezentarea și mandatul în dreptul privat*, Editura All Beck, București, 2004, p. 153.

¹¹ Ph. Malaurie, L. Aynès, P.-Y. Gautier, *Drept civil. Contractele speciale*, Editura Wolters Kluwer, București, 2009, n. 70, p. 289.

¹² C. Hamangiu, N. Georgean, *op. cit.*, p. 249.

particular, are obligația ca în asemenea circumstanțe neprevăzute să-și dovedească loialitatea față de mandant, înștiințându-l pe acesta de îndată „despre împrejurările care au apărut ulterior încheierii mandatului și care pot determina revocarea sau modificarea acestuia” [art. 2018 alin. (2) C. civ.], astfel încât mandantul să poată găsi în timp util o altă modalitate de gestionare a afacerilor încredințate mandatarului, înainte ca întreruperea lor să-i cauzeze pagube prea importante.

Situația pluralității de mandatar

Câteva comentarii credem că ar fi oportune și în legătură cu cazul pluralității de mandatar. Astfel, apreciem că regula acordului lor unanim ar fi necesar să fie instituită de legiuitor în cazul în care doresc să renunțe la mandat¹³, dar numai dacă s-au obligat prin contract să lucreze împreună.

În cazul în care mandatul a fost conferit fără a se specifica faptul că mandatarii vor trebui să lucreze împreună, apreciem că fiecare mandatar e liber să renunțe la mandat fără acordul celorlalți din moment ce ei nu sunt ținuți de o răspundere solidară pentru executarea sarcinilor primite, ci fiecare răspunde individual de felul în care și-a executat propriile atribuții.

Pentru ipoteza pluralității de mandatar, legiuitorul stipulează, prin art. 2038 C. civ., regula încetării mandatului pentru toți mandatarii, dacă s-au obligat să lucreze împreună, „chiar și atunci când cauza încetării îl privește numai pe unul dintre ei”. Legiuitorul, instituind această dispoziție, a avut fără doar și poate în vedere faptul că mandantul a înțeles că încredințeze misiunea spre ducere la îndeplinire prin conlucrarea tuturor mandatarilor, fapt care nu se va mai putea realiza în aceleași condiții în cazul în care unul sau unii dintre mandatar nu mai participă la mandat.

Dacă însă raportăm această prevedere legală la situația în care unul dintre mandatar renunță prin voința sa unilaterală la mandat, constatăm că o atare renunțare, care ar antrena încetarea mandatului pentru toți, ar genera posibile prejudicii nu doar mandantului, ci și celorlalți comandatari. Desigur că mandatarul care renunță la mandat are, conform art. 2034 alin. (3) C. civ., obligația să-l despăgubească pe mandant pentru prejudiciile generate acestuia prin renunțare, însă nicio prevedere legală nu îl obligă să-i despăgubească pe comandatari pentru pagubele pe care încetarea contractului le-a produs acestora. E adevărat că mandatul este prin natura sa un contract gratuit, însă în condițiile actuale, în care el apare cel mai adesea ca un mijloc de exercitare a unor activități profesionale remunerate, mandatarii care se văd puși în situația ca eforturile lor în realizarea afacerii respective să fie zădărnice prin renunțarea unuia dintre cei cu care colaborează în executarea mandatului, sunt puși într-o situație inechitabilă. De aceea, considerăm că ar fi oportun ca, în cazul unui mandat conferit mai multor mandatar, care se obligă să lucreze împreună, renunțarea la mandat să nu se poată face decât în aceleași condiții în care comandantii pot revoca mandatul, adică prin acordul lor unanim. Aceasta cu atât mai mult cu cât, în asemenea situații, mandatarii sunt ținuți în principiu să răspundă solidar față de mandantul lor pentru executarea mandatului, ceea ce implică faptul că, în cazul generării de prejudicii mandantului de către unul dintre ei, ceilalți vor răspunde solidar de această pagubă. Este evident că o asemenea reglementare legală nu ar implica efectiv constrângerea mandatarului respectiv la a continua o misiune pe care nu mai dorește să o ducă la îndeplinire din diverse motive; el va putea renunța la mandat, doar că în cazul în care renunțarea sa unilaterală ar antrena pierderi pentru ceilalți mandatar, ca urmare a încetării contractului față de toți, mandatarul care a generat aceste consecințe prin renunțarea sa va fi obligat a despăgubi nu doar pe mandant, ci și pe ceilalți mandatar. Mandatarul renunțător va putea fi exonerat de această obligație de despăgubire numai dacă va dovedi că renunțarea sa a fost determinată de culpa celorlalți mandatar ori a unora dintre ei, care vor pierde prin urmare dreptul la despăgubire, sau de culpa mandantului, care va fi ținut el să despăgubească pe mandatar în asemenea situație ori de o cauză fortuită, pe care mandatarul renunțător va trebui să o dovedească. Așadar, în cazul pluralității de mandatar, situația mandatarului care renunță la mandat va fi similară cu cea a mandantului care revocă un mandat în interes comun.

Este discutabil dacă mandatarul renunțător ar trebui scutit de despăgubirea comandatarilor în cazul în care continuarea mandatului i-ar fi generat lui însuși o pagubă însemnată, pe care nu o putea prevedea

¹³ Pentru o opinie în sensul necesității acordului tuturor mandatarilor în vederea renunțării la mandat, a se vedea Fr. Deak, *op. cit.*, n.73, p. 358.

la data acceptării mandatului, situație care îl exonerează de răspundere față de mandant, conform alin. (3) al art. 2934 C. civ. În ce măsură interesul mandatarului renunțător, care a renunțat la mandat pentru a evita o pierdere în propriul patrimoniu, trebuie să prevaleze sau nu asupra interesului celorlalți mandatar, care sunt prejudiciați prin încetarea mandatului? În aprecierea acestei chestiuni, ar trebui avut în vedere și faptul că nimic nu împiedică pe ceilalți mandatar să-și limiteze pierderile cauzate de încetarea mandatului prin încheierea unui nou contract cu mandantul, dacă acesta înțelege să le acorde încredere că vor putea realiza afacerea și în lipsa mandatarului renunțător. De asemenea, trebuie menționat că părțile au și posibilitatea stipulării din start a unei clauze prin care să convină continuarea contractului pentru ceilalți mandatar în cazul renunțării unuia dintre ei la misiune, conform art. 2038 C. civ.

Renunțarea la mandatul de reprezentare judiciară

În sfârșit, dorim să facem câteva precizări legate de condițiile în care poate fi exercitat dreptul de renunțare la mandatul de reprezentare judiciară, întrucât acesta face obiectul unor reglementări legale cu caracter special, cuprinse în Codul de procedură civilă.

Astfel, conform art. 89, renunțarea la mandat, ca și revocarea acestuia de altfel, nu va fi opozabilă celeilalte părți litigante decât din momentul comunicării, afară dacă a fost făcută în ședința de judecată și în prezența ei. De asemenea, mandatarul care renunță la împuternicire trebuie să înștiințeze despre aceasta atât pe mandant, cât și instanța de judecată, cu cel puțin 15 zile înainte de termenul imediat următor renunțării. În cursul termenului de exercitare a căilor de atac, mandatarul nu poate renunța la mandat.

După cum observăm, dată fiind natura specială a obiectului mandatului judiciar, părțile acestui contract beneficiază de un regim al denunțării unilaterale a acestuia mai restrictiv decât cel aplicat în cazul mandatului de drept comun.

În primul rând, în interiorul termenului de exercitare a căilor de atac, mandatarul nu-și poate exercita dreptul de renunțare la împuternicirea primită. E o exceptare instituită de o normă cu caracter special, care derogă de la principiul exercitării discreționare a dreptului de denunțare unilaterală a contractului de mandat. Justificarea stipulării acestei derogări este evidentă: interesul mandantului în asemenea situații trebuie să primeze asupra celui al mandatarului, întrucât prin renunțarea acestuia din urmă la puterea de reprezentare judiciară în cursul termenului de exercitare a căii de atac, mandantul ar putea fi pus în situația de a nu-și putea găsi în timp util un alt reprezentant judiciar, care să fie dispus a prelua mandatul într-o fază atât de avansată a procesului și a reprezenta pe mandant în mod corespunzător în vederea introducerii apelului ori a recursului, ceea ce ar conduce inevitabil, prin împlinirea termenului de introducere a căii de atac, la pierderea posibilității mandantului de a-și mai valorifica dreptul litigios pe cale judiciară. Prin urmare, pe bună dreptate a apreciat legiuitorul că o asemenea pierdere pentru mandant ar fi mai importantă și posibil de neînlocuit raportat la prejudiciul pe care mandatarul l-ar putea suferi ca urmare a continuării executării mandatului, prejudiciu pe care oricum va avea dreptul de a-l imputa mandantului spre a fi reparat prin acordarea de daune-interese corespunzătoare, în temeiul art. 2026 C. civ.

Un al doilea aspect care diferențiază regimul renunțării la mandatul de reprezentare judiciară de cel al renunțării la mandatul de drept comun este acela că în cazul primului, renunțarea va produce efectul încetării contractului numai dacă atât mandantul, cât și instanța de judecată sunt notificați despre intenția mandatarului cu cel puțin 15 zile înainte de termenul imediat următor. Așadar, dacă prevederile de drept comun, în speță art. 2034 C. civ., instituie doar obligația mandatarului de a notifica pe mandant despre renunțare, fără a-i impune însă mandatarului respectarea vreunui termen de preaviz, în cazul mandatului judiciar, mandantul trebuie să aibă la dispoziție cel puțin 15 zile pentru a-și găsi un alt reprezentant prin care să-și exercite drepturile procedurale la termenul următor de judecată. Instanța beneficiază de asemenea de același termen pentru a fi notificată, în caz contrar renunțarea mandatarului fiind lipsită de efecte juridice și mandatarul putând fi ținut a răspunde pentru neîndeplinirea obligațiilor sale procedurale.

În ceea ce privește partea adversă în litigiu, aceasta are calitatea unui terț în raport cu contractul de mandat, iar terților, potrivit dreptului comun în materia reprezentării, le e opozabilă renunțarea la mandat din momentul în care cunoșteau sau trebuiau să cunoască această împrejurare [art. 1307 alin. (4) C. civ.]; prin urmare, deducem că încetarea mandatului le-ar putea fi opusă indiferent de modalitatea prin care ei au ajuns să aibă cunoștință despre ea; mai mult, încetarea mandatului li s-ar putea opune chiar din momentul în care exista posibilitatea de a lua cunoștință despre această împrejurare, chiar dacă terții nu au uzat de ea, ignorând astfel încetarea mandatului. În cazul mandatului judiciar însă, partea adversă fiind un terț care are interese proprii deosebite în a cunoaște încetarea mandatului reprezentantului celeilalte părți litigante, întrucât ignorarea acestei împrejurări îi va afecta posibilitatea de a-și valorifica propriile drepturi procedurale, ea beneficiază de o atenție specială, având dreptul să fie notificată direct de către partea adversă cu privire la încetarea mandatului conferit reprezentantului său, sub sancțiunea inopozabilității acesteia; totuși, legiuitorul apreciază că partea adversă poate lua cunoștință despre această împrejurare și în condițiile în care încetarea mandatului a fost comunicată chiar în ședința de judecată, în prezența ei, situație care scutește părțile contractului de mandat de a mai notifica în mod direct acest eveniment părții adverse.

În aplicarea acestor reglementări procedurale, care existau, de altfel, într-o formă puțin diferită și în vechiul C. pr. civ. (art. 72), jurisprudența a hotărât că „*simpla declarație a mandatarului unei părți litigante, cum că nu mai este mandatarul acelei persoane, nu poate face să înceteze de a fi considerat ca atare față cu partea potrivnică, pe cât timp dânsa n-a fost încunoștiințată de această renunțare la mandat în timp util. Astfel, comunicarea unei copii de pe hotărâre făcută în persoana mandatarului, care era în drept a primi asemenea copii, este bine făcută, dacă partea adversă, care a făcut această comunicare, n-a fost încunoștiințată la timp, adică înainte de această comunicare, că s-a retras procura mandatarului sau că mandatarul a renunțat la acest mandat (...)*”¹⁴.

Concluzii

În concluzie, vom încerca să răspundem succint întrebărilor formulate în rezumatul acestui articol. În privința posibilității părților de a conveni prin contractul de mandat asupra unei clauze de renunțare a mandatarului la dreptul său de denunțare unilaterală a contractului, apreciem că o atare stipulație ar fi ineficientă, ea neputându-l lipsi pe mandatar de dreptul său de renunțare. Referitor la dreptul mandatarului de a încasa remunerația pentru actele pe care nu le-a putut executa din cauze neimputabile anterior renunțării la mandat, considerăm că mandatarul își păstrează dreptul de a fi remunerat nu doar pentru actele pe care le-a realizat efectiv pentru mandant, ci și pentru acelea pe care le-ar fi realizat, dacă motive care nu-i sunt imputabile nu l-ar fi pus, la momentul la care actele trebuiau încheiate, în imposibilitatea de a le realiza. În cazul pluralității de mandatar, apreciem că legiuitorul ar trebui să instituie regula acordului lor unanim pentru renunțarea la mandat, dar numai dacă s-au obligat prin contract să lucreze împreună. În sfârșit, în cazul mandatului de reprezentare judiciară, regimul denunțării unilaterale a contractului este mai restrictiv decât cel aplicat în cazul mandatului de drept comun.

¹⁴ Cas. I, dec. nr. 319/1900, în C. Hamangiu, N. Georgean, *op. cit.*, nr. 1, p. 40.